

с.3]. На нашу думку, введення такої форми роботи у формат виховних занять в позаурочний час чи як елемент роботи у класі допоможе дітям відчувати свій творчий потенціал, підтримати та створити ту саму «ситуацію успіху», яка так необхідна для самоствердження, інтеграції та наступної самореалізації у житті, що і є по своїй суті підготовкою дітей з функціональними обмеженнями до самостійного життя.

Список використаних джерел

1. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании: Учеб. для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений / Е. А. Медведева, И. Ю. Левченко, Л. Н. Комиссарова, Т. А. Добровольская. – М. : Издательский центр «Академия», 2001. – 248 с.
2. Деркач О. О. Педагогіка творчості: Арт-терапія та казко терапія на допомогу вчителю, вихователю, практичному психологу: Навчально-методичний посібник / О. О. Деркач. – Вінниця : ВДПУ, 2009. – 95 с.
3. Кокоренко В. Л. Арт-технологии в подготовке специалистов помогающих профессий / В. Л. Кокоренко. – СПб. : Речь, 2005. – 101 с.
4. Любота В. В., Солопай С. В., Біланік Н. В., Пшенічна В. С. Інтегрований театр для молоді з розумовою відсталістю / Під ред. Стецькова О. В. – К. : ІКЦ «Леста», 2002 – 48 с.

***ЧАЙКОВСЬКИЙ М.С.**, д. пед. н., професор, ректор
Хмельницького інституту соціальних технологій
Університету «Україна»*

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Сучасний розвиток суспільства й системи освіти в світі, в Україні зокрема, відбувається під впливом загальної тенденції до зростання кількості людей з інвалідністю. За даними ООН, кожна десята людина (більше 650 млн. осіб) на планеті має фізичні, розумові чи сенсорні порушення, у 25 % всього населення є різні розлади здоров'я. В Україні Міністерством соціальної політики станом на 01.01.2015 р. загальна чисельність людей з інвалідністю (без урахування тимчасово окупованих територій та Криму) становить 2 568 532 особи (або 5,98 % у загальній структурі постійного населення країни (42,9 млн. осіб) [1, с. 7].

Несприятлива тенденція щодо поширення інвалідності в Україні спричинила необхідність розв'язання проблеми щодо освіти дітей і молоді з особливими освітніми потребами. Значною мірою це зумовлено тим, що повноцінне існування та розвиток людини, зокрема осіб з особливими

освітніми потребами, неможливі без здобуття якісної освіти, а професіоналізація та сприяння кар'єрному росту молоді з інвалідністю потребують розбудови такої системи вищої освіти, де запроваджувалося б навчання студентів з різним рівнем здоров'я на паритетних засадах.

У другій половині ХХ – на початку ХХІ століття проблематика соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю з особливими освітніми потребами стала об'єктом наукових інтересів багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників. Заслужують на увагу праці вітчизняних (О. Безпалько, В. Ільїн, Є. Мартинов, О. Молчан, Т. Самсонов, Н. Софій, Є. Тарасенко, О. Полякова та ін.) і зарубіжних (Б. Барбер, Г. Беккер, П. Бурдье, Дж. Девіс, К. Дженкс, Х. Кербо, М. Крозьє, Ф. Кросбі, К. Тейлор та ін.) вчених з питань інтеграції осіб з інвалідністю засобами освіти та можливості доступу їх до освіти, зокрема вищої.

Однак, на нашу думку, створення та функціонування ефективної системи вищої освіти України стає можливим лише за умови впровадження ідеї інклюзивного освітнього навчання, що дає можливість для повного інтегрування молоді з особливими освітніми потребами у суспільстві, для чого необхідною умовою є запровадження педагогічних технологій соціально-педагогічної роботи зі студентами з особливими освітніми потребами у вищих навчальних закладах.

Педагогічні технології соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього простору ВНЗ нами визначено як сукупність і послідовність засобів сприяння поступовому виробленню особистістю здатності до соціальної та психологічної взаємодії і рольового соціального функціонування в існуючій ситуації: зовнішній, що визначається специфічними умовами інклюзивного освітнього простору ВНЗ, та внутрішній, що визначається фізичними можливостями організму та психосоціальними характеристиками студентів з різними вадами здоров'я.

Реалізація педагогічних технологій соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього простору ВНЗ, на нашу думку, має розпочинатися зі створення спеціального підрозділу для роботи зі студентами з особливими освітніми потребами – Центру соціальної інклюзії (далі ЦСІ). Основним призначенням цього структурного підрозділу є посередницька та координаційна діяльність в організації соціальних контактів і співпраці студентів з особливими освітніми потребами із суб'єктами інклюзивного освітнього простору. Необхідними фахівцями у штаті ЦСІ є: керівник центру, до функцій якого входять координація і аналіз діяльності підрозділу, здійснення безпосередньої роботи з суб'єктами освітнього

простору; координатор зв'язків ЦСІ з абітурієнтами і студентами з особливими освітніми потребами з профільними викладачами; оператор Інтернет-ресурсу; методист фізичної реабілітації, соціальний педагог та психолог.

Всі педагогічні технології соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами в діяльності ЦСІ ми об'єднали у три групи:

- 1) технології формування інклюзивної компетентності учасників навчально-виховного процесу;
- 2) технології формування інклюзивного простору навчального закладу;
- 3) технології формування інклюзивної компетентності студентів.

До першої групи – технології формування інклюзивної компетентності учасників навчально-виховного процесу – входять:

1. Технологія взаємодії фахівців ЦСІ, яка ґрунтується на принципах роботи професійної команди з вирішення конкретних питань профільними спеціалістами і колегіальним винесенням узагальненого рішення стосовно змісту індивідуальних програм супроводу навчання, форм і методів соціально-педагогічної роботи.

2. Технологія формування інклюзивної компетентності викладачів – це впорядкована сукупність дій, операцій та процедур, які створюють інтеграційну єдність форм і методів навчання роботи зі студентами з особливими освітніми потребами, що інструментально забезпечують досягнення прогнозованого результату в професійно-педагогічній взаємодії зі студентами і які побудовані як науково-методичний супровід професійно-особистісного росту всіх суб'єктів інклюзивної освіти.

3. Методи організації наукових досліджень – для створення програмного забезпечення інклюзивної освіти у ВНЗ необхідним є застосування різноманітних методів наукових досліджень з вивчення освітніх потреб студентів з інвалідністю.

До другої групи педагогічних технологій соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими освітніми потребами ми відносимо технології формування інклюзивного простору навчального закладу. До них входять наступні:

1. Фандрайзенгова технологія – залучення ресурсів соціальних партнерів для забезпечення архітектурної безбар'єрності та інформаційної насиченості навчального закладу. Організація громадського суспільства у лобюванні прав молоді з особливими освітніми потребами, наданні послуг в розбудові інклюзивної громади та поширенні специфічних послуг щодо покращення якості життя молоді з інвалідністю і усуненні ментальних бар'єрів доступу до вищої освіти.

2. Технологія створення соціальних міні-проектів – метою яких є допомога конкретним особам з інвалідністю, а також популяризація ідей інклюзивної освіти у мікросередовищі.

3. Технологія «Аудит доступності». Критерії, за якими пропонуємо проводити «Аудит доступності», визначаємо відповідно до потреб молоді з інвалідністю, а також ґрунтуючись на основних положеннях щодо організації безбар'єрного архітектурного середовища: доступності, безпеці, інформативності та зручності.

4. Технологія формування універсального дизайну. У цьому напрямі насамперед вважаємо необхідним вдосконалити існуючий дизайн, надати йому більшої доступності та максимальної функціональності; забезпечити потреби всіх учасників навчально-виховного процесу, враховуючи їх індивідуальні функціональні можливості.

5. Відзначимо необхідність популяризації серед педагогічної громадськості та реалізації програми розвитку інклюзивного освітнього простору, що стає можливим через впровадження PR-технології та комп'ютерні інформаційні технології, а для більш тісної співпраці з громадськістю варто використовувати технології організації соціальних контактів і конструктивної співпраці суб'єктів інклюзії через посередницьку діяльність. Суб'єктами посередництва можуть бути куратори груп, працівники ЦСІ, батьки студентів, волонтери тощо.

До заключної, третьої, групи педагогічних технологій входять технології формування інклюзивної компетентності студентів, до яких належать:

1. Технологія позиціонування історій успіху в житті «особливого» студента, що вміщує такі форми мотивації та позитивного налаштування студентів, як: організації зустрічей з людьми з інвалідністю, що досягли успіхів у професійній діяльності та житті; книжкові виставки та відкриті читальні, присвячені питанням самореалізації людей з інвалідністю, «інклюзивний кінотеатр», перегляд фільмів, роликів соціальної реклами щодо проблем людей з інвалідністю з подальшим обговоренням на кураторських годинах.

2. Технологія створення традицій спілкування та взаємодії для вироблення у студентів позитивних звичок, закріплення навичок взаєморозуміння та спільної діяльності, що може реалізовуватися через форми набуття колективного досвіду: різноманітні змагання, походи та екскурсії, тематичні кураторські години, заняття-ознайомлення з традиціями ВНЗ; форми організації колективної праці як для активного використання і закріплення досвіду, так і для співтворчості, пошуку нових форм, зразків, результатів діяльності; заохочувальні заходи для студентів з

особливими освітніми потребами до участі у суспільно необхідних планах, проєктах, з використанням усіх можливих для них засобів їхнього досягнення та здійснення.

3. Технологія соціального виховання студентів. Підкреслимо, що сприятливий вплив просторових умов середовища ВНЗ на формування студента з особливими освітніми потребами здійснюється лише в тому випадку, коли особистість у результаті активного ставлення до соціального середовища здатна взяти активну участь у його створенні. Тому для технологічного проєктування інклюзивного освітнього середовища у ВНЗ велике значення має розробка технологій у напрямі розуміння значення фізичної доступності як колективної цінності, пошуку шляхів підтримки та збагачення її потенціалу.

4. Технологія формування соціально-педагогічної та соціально-психологічної готовності студентів з особливими освітніми потребами та членів їхніх родин до активного і продуктивного функціонування в інклюзивному освітньому просторі – спрямована на корекцію відхилень соціально-психологічних характеристик студентів з особливими освітніми потребами, сприяння вирішенню їх соціально-педагогічних проблем, стимулювання розвитку їх соціальних якостей, суб'єктності, налагодження конструктивної співпраці з членами родин студентів з інвалідністю. До цієї технології входять декілька головних стратегій: соціально-педагогічна підтримка, соціально-педагогічний патронаж та тьюторство.

Список використаних джерел

1. Національна доповідь про вжиті заходи, спрямовані на здійснення Україною зобов'язань у рамках виконання Конвенції про права інвалідів 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?cat_id=167313

2. Чайковський М. Є. Соціально-педагогічна робота з молоддю з особливими потребами в інклюзивному освітньому просторі : монографія / М. Є. Чайковський. – К. : Університет «Україна», 2015. – 435 с.